

Vi bygger tillsammans!

Vägledning för
hållbart byggande

För externa byggaktörer som driva projekt
i Enköping

**ENKÖPINGS
KOMMUN**

Bild: Freepik

Förord

Alla vi påverkas av klimatomställningen. Hur ställer vi om till morgondagens behov, krav och riktlinjer för att framtidssäkra vårt samhälle? Att skapa handling som snabbar på omställningen i praktiken utmanar oss, men skapar också stora möjligheter och kan stärka oss i konkurrensen.

Vägledning för hållbart byggande sammanfattar och beskriver övergripande de hållbarhetsinriktningar som enligt politiska beslut ska ställas i markanvisningsavtal och överenskommelse om exploatering. Hållbarhetsaspekterna konkretiseras i vägledningens fyra målområden och 17 inriktningar.

Vägledningens syfte är att vara ett konkret stöd och verktyg för hållbart byggande riktat mot målgruppen externa byggaktörer. Vägledningen ska bidra till långsiktigt hållbara beslut där alla hållbarhetsaspekter beaktas och finns med som en röd tråd i samband med om- och tillbyggnation samt nybyggnation i Enköpings kommun.

Enköping, februari 2024

Innehåll

INTRODUKTION TILL VÄGLEDNING FÖR HÅLLBART BYGGANDE	4
ATT TÄNKA PÅ INFÖR ARBETET MED HÅLLBART BYGGANDE	8
INTEGRERAT OCH MEDVETET PLANERAT HÅLLBARHETSARBETE	9
ENKÖPINGSS VISION - EN INSPIRERANDE LIVSMILJÖ	10
ATT VERKA FÖR EN HÅLLBAR SAMHÄLLSOMSTÄLLNING	14
AMBITIONER BASERADE PÅ STYRANDE DOKUMENT	18
KVALITETSSÄKRAD METOD FÖR HÅLLBAR STADSUTVECKLING	22
VIKTEN AV GEMENSAM RIKTNING	26
EN OMSORGSFULLT GESTALTAD LIVSMILJÖ DÄR MÄNNISKOR TRIVS	30
KLIMATSMARTA OCH ATTRAKTIVA LÖSNINGAR	38
EFFEKTIVARE RESURSHUSHÅLLNING OCH MINSKADE UTSLÄPP	44
BIOLOGISK MÅNGFALD, EN GRUND FÖR ALLA EKOSYSTEMTJÄNSTER	50
UNDERLAG FÖR DIALOG & SAMARBETE	56

Introduktion till vägledning för hållbart byggande

Bild: Freepik

Höga ambitioner

Enköpings kommun har höga ambitioner för klimat- och hållbarhetsarbetet.

Vi i Enköpings kommun har höga ambitioner med vårt klimat- och hållbarhetsarbete. Vi växer betydligt, och har en tydlig vision om att öka takten mot klimatneutralitet fram till år 2030. Att förverkliga det förutsätter samarbete med Er som byggaktör.

Vägledningen för hållbart byggande är ett stöd för framtida byggaktörer kring vad kommunen vill åstadkomma när Enköping utvecklas. Den ger en övergripande beskrivning och sammanfattning av de hållbarhetsinriktningar som enligt politiska beslut ska ställas i markanvisningsavtal och överenskommelse om exploatering.

Enköpings Vägledning för hållbart byggande riktar sig till byggaktörer (markexploatörer, byggaktörer, arkitekter och fastighetsägare) som vill driva projekt i kommunen. Den ger en introduktion till Enköpings hållbarhetsarbete med tillhörande målområden.

Vägledningen följs av ett antal enkätfrågor där Ni som byggaktörer får beskriva Era hållbarhetsambitioner och hur Ni vill förverkliga dem i Enköping.

Vägledningen och enkätfrågorna utgör verktyg för tidig dialog inför markanvisnings- och exploateringsavtal, där förutsättningarna för varje projekt kommer specificeras. De är ett viktigt steg för både oss som kommun och Er som byggaktörer, då de fungerar som underlag inför kommande samarbeten.

Vägledningen bör ej uppfattas som en kravlista, men det är en utgångspunkt för fortsatt samarbete. Principerna och intentionerna ska genomsyra tidig planering, projektering, byggnation och redovisning av projekt.

Vägledningen ligger i linje med alla hållbarhetsambitioner som står i översiktsplanen och under respektive avsnitt hänvisas till kommunens centrala och ämnesvisa styrdokument för mer djupgående information.

Syftet med vägledningen är att i ett tidigt skede etablera hållbarhet och klimatsmart stadsbyggnad som utgångspunkt, för att skapa en gemensam målbild mellan kommunen och aktörer som vill genomföra projekt i Enköping.

Vi vill att Ni, tillsammans med oss, bidrar till att driva på omställningen mot en hållbar samhällsbyggnad i Enköping. Enköpings kommun vill ha en god samverkan och hög kvalitet. Därför uppmuntrar vi till innovation, utveckling och förbättring enskilt och i samskapande.

**Att tänka på inför
arbetet med hållbart
byggande**

Bild: Freepik

Integrerat och medvetet planerat hållbarhetsarbete

En nyckel för att göra projektarbetet både enklare och mer framgångsrikt.

Att integrera hållbarhet tidigt i projektplanering är en nyckel för att göra arbetet både enklare och mer framgångsrikt. Hållbarhetsprinciper kan enkelt stoppas in i projekt eller handlingar som ska skapas, men det krävs en medveten planering för att få ett bra och hållbart resultat. Därför behövs ett förarbete med utredningar och hållbarhetsperspektiv redan från start. Det kan till exempel vara att i tidigt skede definiera miljö- och klimatmål samt en CO2-budget per projekt utifrån en livscykelanalys eller klimatberäkning.

UPPHANDLING

Upphandling är ett av de främsta verktygen Ni har att tillgå för att säkerställa ett hållbart byggande både vad gäller utförande och slutprodukt.

I upphandlingar bör det framgå vilka hållbarhetsambitioner som finns i projektet och att den aktör som handlas upp förväntas möta dessa ambitioner.

På [Upphandlingsmyndighetens hemsida](#) hittar Ni kriterier för inköp med fokus på ekologisk och social hållbarhet. Dessa kriterier blir underlag i utformningen av en upphandling för att bidra till att nå flera samhällsliga mål inom ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet.

**Enköpings vision
- en inspirerande
livsmiljö**

Fotograf: Kristina Gylde

Visionen

Enköping är inspirerande med en livsmiljö där alla kan utveckla sitt allra bästa jag.

Självklar livskvalitet, attraktivast i regionen och en hållbar omvärldsaktör. Läs mer om vår vision på vår hemsida - enkoping.se. År 2021 skrev Enköpings kommun under Klimatkontrakt 2030 i det nationella innovationsprogrammet Viable Cities. Genom Klimatkontraktet har kommunen åtagit sig ansvar om att öka farten i sitt strategiska, taktiska och operativa arbete med klimat- och hållbarhetsfrågor. Arbetet ska ske i nära samarbete med näringsliv, akademi, civilsamhälle och invånare.

Enköpings kommun ska bidra till att vara en nationell och internationell föregångare i städernas klimatomställning, tillsammans med övriga kommuner som ingår i det nationella innovationsprogrammet.

Enköpings kommun, byggaktörer och fastighetsägare är alla nyckelaktörer för att initiera positiva förändringar i samhället.

Alla aktörer i byggkedjan bidrar till det övergripande målet utifrån sitt delansvar i byggprocessen, sina förutsättningar och sin rådighet.

De tre dimensionerna ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet samspelar i målet om att förverkliga en hållbar samhällsutveckling på lokal nivå. Att främja hållbart byggande innebär att Ni behöver integrera alla hållbarhetsaspekter i Era projekt.

DE TRE HÅLLBARHETSPERSPEKTIVEN

EKOLOGISK HÅLLBARHET

Vi ska gemensamt skydda natur från negativ påverkan och stärka ekosystemtjänster. Det inkluderar exempelvis minskade koldioxidutsläpp, energieffektivisering, bevarande av och ökad biologisk mångfald samt ökad klimatanpassning. Genom att värna befintlig natur, grönstruktur och att skapa förutsättningar för nya ekosystem kan Enköping bli en robust, anpassningsbar och motståndskraftig stad – väl rustad för att klara framtidens klimatutmaningar.

EKONOMISK HÅLLBARHET

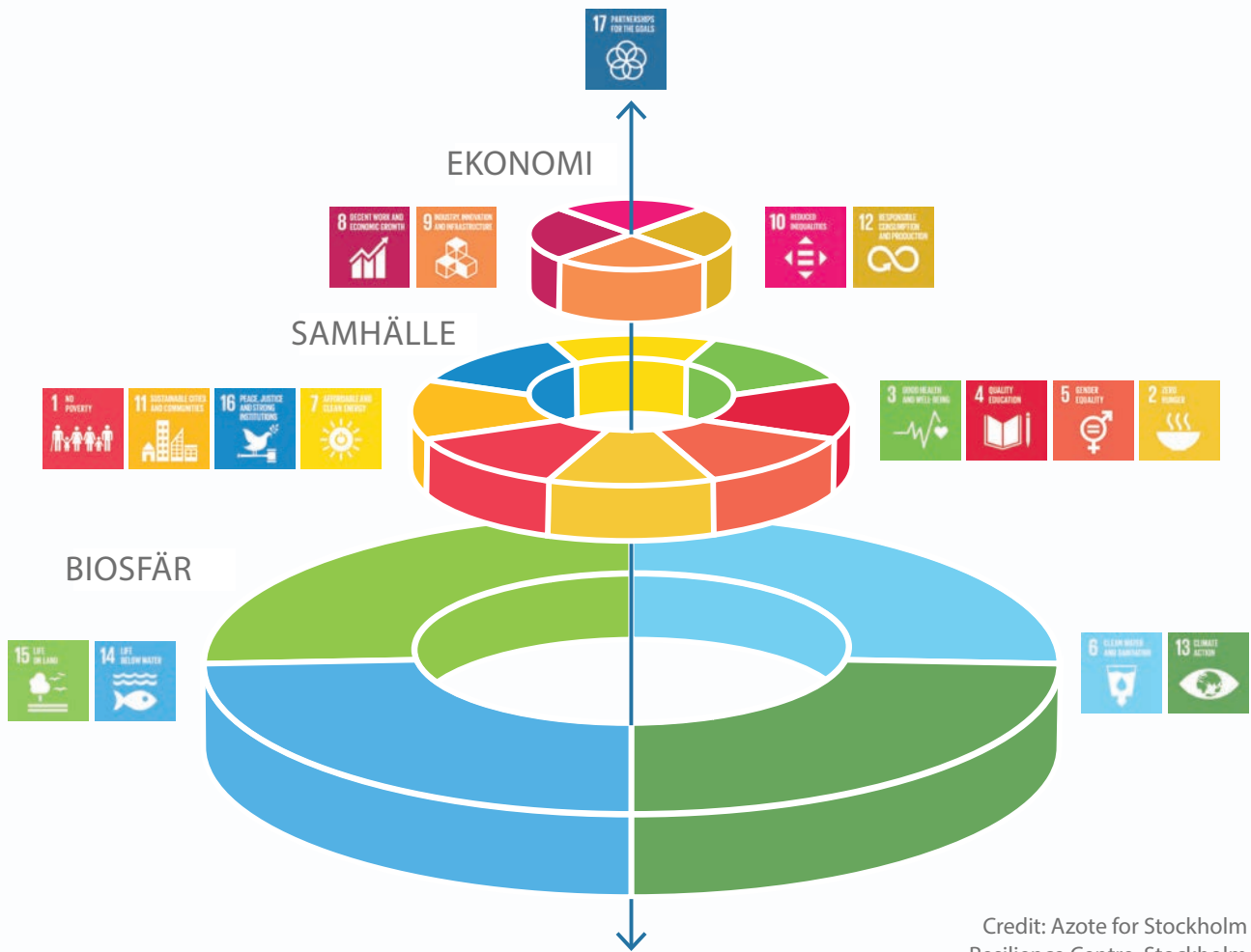
Projekt och markanvändning ska ha ett långsiktigt perspektiv på resursanvändning och tillväxt. Det inkluderar exempelvis ett livskraftigt näringsliv, besöksnäring, långsiktiga investeringar, hållbara inköp och upphandlingar, kompetensutveckling, arbetsmarknad och attraktionskraft.

SOCIAL HÅLLBARHET

Människan ska ges möjligheter till god livskvalitet. Det inkluderar frågor som rör social inkludering, anständiga arbetsförhållanden, sociala klausuler, demokrati och delaktighet, hållbar mobilitet, utbildning, sysselsättning, mötesplatser, bostad, hälsa, tillgänglighet, trygghet, välmående, trivsel och säkerhet/ brottsförebyggande samt hälso-samma inomhusmiljöer och utomhusmiljöer.

Plan- och byggprocessen kan ha effekter på social hållbarhet genom att bidra till att bevara och utveckla värden på platsen eller i området för utveckling. Det finns flera lagrum som styr social hållbarhet i byggandet, exempelvis Plan och bygglagen, Barnkonventionen, Diskrimineringslagstiftningen och Miljöbalken.

Med utgångspunkt från de tre hållbarhetsperspektiven har vi tagit fram fyra målområden som är centrala för att Enköping ska utvecklas till en klimatneutral och hållbar stad. Mer om dessa målområden och inriktningar kan Ni läsa om i avsnittet "Hållbarhetsmål".

Credit: Azote for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University CC BY-ND 3.0.

**Att verka för en
hållbar samhälls-
omställning**

Bild: Freepik

Ram- och regelverk som driver omställning

Globala mål, miljöcertifieringar för byggnader och städer, nationella och internationella rapporteringskrav och koldioxidbudgetar.

Under senare år har flera styrdokument och verktyg för hållbarhet tillkommit. Ett centralt ramverk är FNs Globala mål för hållbar utveckling (Agenda 2030). Därtill finns numera miljöcertifieringar för byggnader och städer samt nationella och internationella rapporteringskrav som Boverkets klimatdeklarationer och samt EU-taxonomin och CRDs rapporteringskrav.

Sveriges kommuner, regioner och län har börjat ta fram koldioxidbudgetar som anger maximala mängd koldioxid som de, genom sina verksamheter, kan generera om de ska uppfylla sin del av Parisavtalet och bidra till att begränsa klimatförändringarna..

För att driva på omställningen avsätter EU och nationer miljardbelopp i forskningsanslag till städer vars insatser skapar förutsättningar som ökar ambitionen och takten, och stärker det gemensamma arbetet för klimatneutrala och hållbara samhällen.

I Sverige finansieras sådana projekt främst av Vinnova, Energimyndigheten och Formas. I samband med att forskningsanslag avsatts har det strategiska innovationsprogrammet Viable Cities utformats, som är inriktat på klimatneutrala och hållbara städer.

Enköping ingår som en pionjärkommun i detta program, och söker därför aktivt aktörer som vill kroka arm med oss i resan mot en mer klimatsmart och hållbar stad.

Med EU-taxonomin och CSRD har det blivit tydligt att företag som inte uppfyller taxonomins definition av hållbarhet i sin operativa verksamhet får allt svårare att attrahera investerare.

Det är därför ett strategiskt val för företag att idag ställa om till mer hållbara processer och praktiska lösningar, för att hänga med på en föränderlig marknad och framtidssäkra sin affär.

En kommunorganisation har inte ensam rådighet över klimat- och hållbarhetsfrågor. Nära samarbete och god samverkan med markexploatörer, byggaktörer och fastighetsägare är därför avgörande för att hitta lösningar på våra gemensamma utmaningar. Tillsammans kan vi framtidssäkra och mobilisera hela Enköpings vision om att bygga en hållbar stad utifrån ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet, med siktet inställt på att bli en klimatneutral kommun.

EU-taxonomin

... är en klassificering av vad som kan anses vara hållbara aktiviteter, definierat av Europeiska kommissionen. Den är framtagen som del av den europeiska gröna given, med mål om att EU ska vara klimatneutralt år 2050. Syftet är att skapa förutsägbarhet för företag, intressenter och medborgare. Företag rapporterar hur stor andel av deras omsättning, kapitalutgifter och driftskostnader som är hållbara enligt denna klassificering.

För att en ny byggnad ska klassas som hållbar enligt taxonomin ska den exempelvis vara energieffektiv och använda giftfria byggmaterial. Därtill ska det bland annat upprättas naturvärdesinventering, klimatrisk- och sårbarhetsanalys samt LCA. I Sverige finns flera miljöcertifieringssystem för byggnader som utgår från taxonomins definitioner av hållbara nyproduktioner och renoveringar. Exempel är Miljöbyggnad, BREEAM och Citylab.

CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) är ett EU-direktiv om att företag ska rapportera sin hållbarhetsprestation gentemot EU taxonomin.

Mer information om EU-taxonomin och CSRD finns på Europeiska kommissionens hemsida: <https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/home>

Ambitioner utifrån styrande dokument

Bild: Enköpings kommun

Hållbarhet ska genomsyra samhällsbyggnadsprocessen

Grunden för kommunal samhällsplanering finns i lagstiftningen såsom Plan- och bygglagen och Miljöbalken.

Grunden för kommunal samhällsplanering finns i lagstiftningen såsom Plan- och bygglagen och Miljöbalken. När vi planerar i Enköpings kommun utgår vi från Agenda 2030, Sveriges miljömål, politiska mål och hållbarhetslöften som omsätts i centrala styrdokument och i översiktsplanering. Därtill finns en rad ämnesvisa styrdokument och riktlinjer. Vägledningen för hållbart byggande i Enköping samlar kommunens hållbarhetsambitioner baserat på styrande dokument. Den tydliggör vad vi vill se förverkligas när Ni driver projekt i Enköping.

För att hållbarhet ska genomsyra samhällsbyggnadsprocessen behöver det etableras i tidigt skede och i samverkan. Denna vägledning bjuder därför in byggaktörer till att delta i Enköpings hållbarhetsarbete, och till att förverkliga sina egna hållbarhetsambitioner i vår kommun. Vi uppmuntrar initiativ som stärker både

Enköping som en attraktiv och hållbar kommun, och Er som hållbarhetspartners. En hållbar samhällsbyggnadsprocess förutsätter dialog, samverkan och en gemensam agenda. Enköpings kommun använder Citylabs planeringsprocess för genomförande av stadsutvecklingsprojekt (manual 4.0) som processmetod. Läs mer om Citylab nedan.

Tidigt i projektplaneringen kommer Enköpings kommun att genomföra företagsbesiktning (due diligence) inför etablering och avtal. Vi följer även upp efterlevnad av avtal under projektets olika faser.

Vi vill att det som byggs tydliggörs i tidigt skede avseende egenskaper, plats och behov. Enköpings kommun kommer efterfråga Era klimatmål och CO2-budget (klimatkalkyl) per projekt. Likt kostnadskalkyler för byggprojekt behöver även klimatkalkyler göras. Genom en klimatkalkyl får både Ni som företag och vi som kommun en bättre bild av ett projekts klimatpåverkan redan innan projektstart, och kan på så sätt fatta beslut för att minska den. Det hjälper även Er i Ert arbete med klimatdeklaration.

Vi vill gärna se att Ni gör klimatberäkningar för att jämföra olika material och vilken klimatpåverkan de har. Ni är säkert förtrogna med att optimera projekt utifrån kostnad, tid och kvalitet. Vi önskar därför även se att Ni kan optimera utifrån klimatpåverkan.

Tidigt i processen ska mål och ramar formuleras för byggnadsverket, fastigheten eller området. Dessa sammanfattas i eventuellt planprogram och hållbarhetsprogram samt i detaljplan och programhandlingar. De hållbarhetsinriktningar som beskrivs ska ingå som villkor vid markanvisning och överenskommelse om exploatering. I samband med tecknande av markanvisningsavtal och överenskommelse om exploatering godkänner byggaktören inriktningarna i detta dokument.

KOMMUNALA STYRDOKUMENT

- Riktlinjer för markanvisningar
- Riktlinjer för exploateringsavtal
- ÖP/FÖP
- Hållbarhetspolicy
- Hållbarhetslöften
- Näringslivsprogram

**Kvalitetssäkrad
metod för hållbar
stadsutveckling**

Certifiering av planeringsprocess för genomförande av stadsutvecklingsprojekt

MANUAL 4.0

Bild: Sweden Green Building Council

Citylab

Citylab är till för alla som vill arbeta med hållbarhetsfrågor inom stadsutveckling.

Citylab är ett verktyg för aktörer som vill arbeta med hållbarhetsfrågor inom stadsutveckling. Det är anpassat till Plan- och bygglagens planprocess, och kompletterar den med en bredare hantering av hållbarhetsfrågor. Med Citylab skapas förutsättningar som gör annan målstyrning mindre omfattande och mer lättförståelig.

CITYLAB HAR EN HELHETSSYN PÅ HÅLLBAR UTVECKLING

Med Citylab får projektet en helhetlig vägledning, och risken att viktiga frågor glöms bort minskar. Citylab ger inte detaljerade anvisningar om hur stadsdelar ska utformas men hjälper stadsutvecklingsprojekt att fånga upp centrala frågor, identifiera aktörer och kompetenser som behöver samarbeta och därefter prioritera hållbar stadsutveckling.

Citylab underlättar målstyrningen avseende hållbarhet gentemot globala och nationella mål, policyer, taxonomi, byggnadscertifieringar och annan styrning. I Enköpings kommun finns certifierade Citylab-samordnare.

Det kan dock vara till fördel om Ni själva anlitar Citylab-certifierade konsulter och arkitekter som kan bistå Er med underlag, samordning och expertrådgivning. Det är värdefullt för leverantörer och entreprenörer att ha kunskap om Citylab.

Citylab manual 4.0 används för planering för genomförande av stadsutvecklingsprojekt medan manual 1.0 fokuserar på att utvärdera hur stadsdelar i förvaltningskedet presterar mot de övergripande hållbarhetsmålen. Manual 1.0 innehåller konkreta mätvärden. Det är en fördel att ha koll på dessa mätvärden redan i planeringsskedet.

Manualerna kan användas i såväl små som stora projekt med olika inriktningar, till exempel befintliga och nya områden med en varierad omfattning av bostäder, kommersiella lokaler, service och rekreation. Läs gärna mer om Citylab på Sweden Green Building Councils hemsida - www.sgbc.se

Vikten av en gemensam riktning

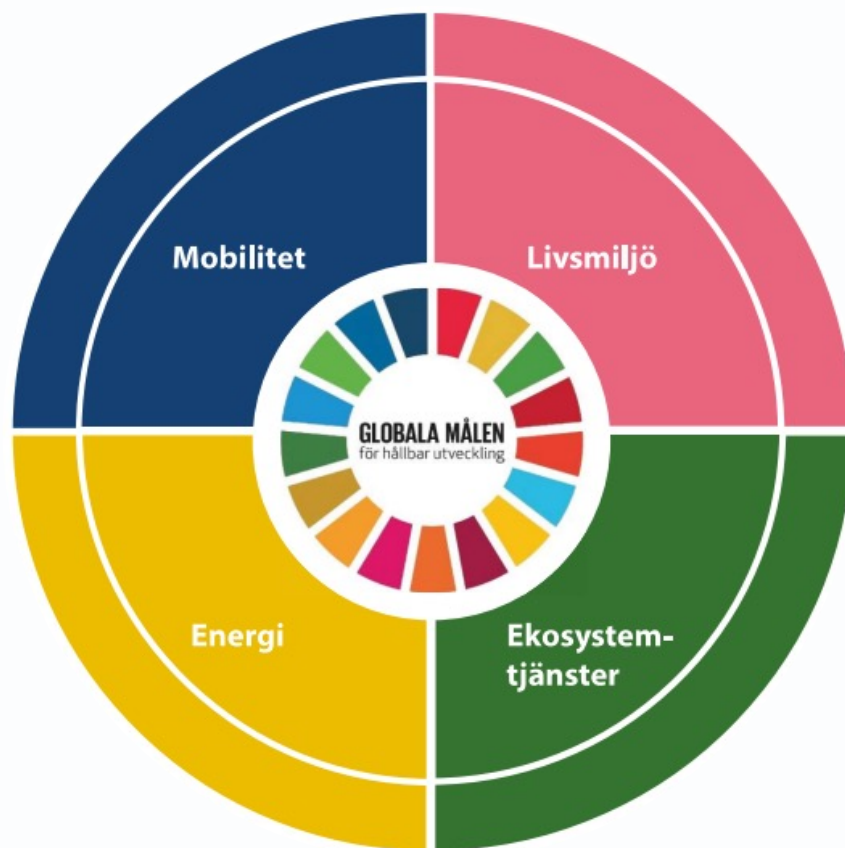

Bild: Enköpings kommun

Fyra tematiska målområden

När hållbara insatser får samverka skapas framgång för helheten på riktigt.

Nedan beskrivs de fyra tematiska målområden som Enköpings kommun fokuserar på i ambitionen om att planera och bygga en hållbar stad utifrån ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Ett särskilt fokus ligger på klimatneutralitet och minimerade utsläpp av växthusgaser. Målområdena och inriktningarna samspelar med varandra. När hållbara insatser samverkar kan resultatet bli en helhetlig framgång. Det är också därför vi som samhällsaktörer behöver agera tillsammans.

De fyra tematiska målområden ser Ni i bilden ovan.
Under respektive målområde följer inriktningar som kortfattat beskriver vad Enköpings kommun vill uppnå. Dessa baseras på Citylabs: fokusområden.

För fördjupning inom respektive ämne hänvisar vi till kommunens centrala och ämnesvisa styrdokument och riktlinjer alternativt till Citylabs manual 4.0 (tidig planering) och manual 1.0 (förvaltning).

**En omsorgsfullt
gestaltad livsmiljö
där människor trivs**

Bild: Enköpings kommun

Livsmiljö

En hållbar stad förutsätter en trygg, trivsamt och säker livsmiljö där boende, verksamma och besökare kan vistas på lika villkor och må bra.

Enköping har länge profilerat sig som "Sveriges närmaste stad". Det begreppet är fortsatt viktigt, och staden har utmärkta förutsättningar för att invånarna ska kunna leva ett hållbart och bekvämt liv tack vare närheten till mycket.

En hållbar stad förutsätter en trygg, trivsamt och säker livsmiljö där boende, verksamma och besökare kan vistas på lika villkor och må bra. Det handlar om att främja och skapa värden som bidrar till ett tillgängligt och inkluderande stadsliv, och en hållbar och mångfacetterad stad öppen för olika kulturer. Detta bidrar till städernas ökade dragningskraft för boende, besökare, näringsliv och investerare.

Målområdet tar avstamp i den svenska arkitekturpolitiken om en "Gestaltad livsmiljö". Det handlar om hur arkitektur, form och design kan förbättra samhället och hjälpa oss möta gemensamma utmaningar.

Områden, byggnader och livsmiljöer måste planeras på ett sätt som gör att folk trivs, är stolta och mår bra såväl fysiskt som psykiskt av att vistas i dem.

Komfort och funktion räcker inte – byggnader och miljöer måste också vara vackra, tilltalande, omsorgsfullt utformade och byggda med kvalitativa material för att uppfattas som estetiskt tilltalande. Vad som är modernt och vad vi uppfattar som vackert varierar, så även inom arkitekturen. Lyhördhet är viktigt -tillsammans bygger vi Enköpings livsmiljö. Den livsmiljö vi planerar, bygger och förvaltar ska hålla i många år framöver och i så stor utsträckning som möjligt bidra till mesta möjliga gott - för naturen, för klimatet och för människan.

INRIKTNINGAR UNDER LIVSMILJÖ ÄR:

- Bostäder
- Mötesplatser
- Lärmiljöer
- Kulturmiljöer
- Funktioner
- Bebyggelsestruktur
- Socialt värdeskapande
- Cirkulär ekonomi
- Ljud
- Miljö- och hälsofarliga ämnen

BOSTÄDER

I Enköping vill vi se ett varierat bostadsutbud, med en variation av upplåtelseformer, bostadsstorlekar, hustyper och prisnivåer.

En blandad bebyggelse med bostäder i olika prissegment kan attrahera olika hushåll till samma område.

För att nå en ökad blandning av hushåll bör varje projekt sträva efter att komplettera med det som saknas i det aktuella området. För att minska behovet av vardagstransporter och förenkla livspusslet behöver det man använder ofta ligga nära ens hem. Det kan exempelvis handla om förskola, skola, livsmedelsbutiker, fritidsanläggningar samt parker och grönområden.

MÖTESPLATSER

I Enköping vill vi se kvalitativa och attraktiva mötesplatser både ute och inne. Mötesplatsernas innehåll och gestaltning ska anpassas till platsens förutsättningar och erbjuda en bredd av miljöer som lockar olika målgrupper. Viktigast är att det blir en bra plats så människor kan mötas genom till exempel rörelse, motion, kultur, lek, mat, föreningsliv för att nämna några. Vårt klimat påverkar ju givetvis också. Vårt sociala liv ser ganska annorlunda ut på de olika årstiderna. När det är varmt träffas många gärna ute på fik, restauranger, på stranden, i skogen eller på andra mötesplatser. På vintern drar vi oss hellre inomhus. När vi planerar våra mötesplatser behöver vi ha det mänskliga perspektivet framför oss. Vi vill se mötesplatser som är som trygga, jämställda, tillgängliga och intresseväckande.

Enköping har en rik historia med många spår i den fysiska miljön. Det vill vi ta tillvara och avspegla i platsens utformning, till exempel genom att bevara vissa äldre byggnader och strukturer och ge dem nytt liv eller genom att med konst och installationer i de offentliga rummen koppla an till historien.

Grönområden är en viktig förutsättning för att vi ska kunna erbjuda mötesplatser, aktiviteter och rekreation. Därför ska en tillräcklig mängd grönyta och friyta skapas och säkerställas på de premisser som ges av varje enskild plats. Vi vill att det skapas såväl upplevelserika miljöer som rofyllda platser för avkoppling.

När kvarter utformas ska det vara lätt för boende att ta del av de anslutande friytorna. Bostadsgårdar bör dimensioneras och utformas med hjälp av GYF-grönytefaktor. Vi vill att kvantitativa mått avseende friyta baseras på UN Habitats rekommendationer.

LÄRMILJÖER

Goda lärmiljöer, som exempelvis förskola, skola och andra miljöer där vi förväntas utbilda och bilda oss, lägger grunden till delaktighet, inkludering och jämlikhet. Väl planerade lärmiljöer har möjlighet att bidra till social sammanhållning och därigenom hälsa och välbefinnande.

Det som byggs ska bidra till att skapa tillgång till goda lärmiljöer för barn, unga och vuxna, inklusive kvalitativa utemiljöer och en strategisk placering både med tanke på störningar och risker men även tillgänglighet till fots, med cykel och kollektivtrafik.

KULTURMILJÖER

Konst, kultur, och kulturmiljö lockar till Enköping. Vi vill se att det läggs stor vikt vid kulturmiljö, kulturplanering och konstnärlig utsmyckning. Stadens äldre bebyggelse är en viktig del av Enköpings identitet och värnas därför extra. Vi vill se bevarande och framhävande av befintlig bebyggelse, landskapsbild, kulturmiljö och viktiga berättelser synliggörs.

Värdet av platsens kulturmiljö ska lyftas fram, liksom hur värdena kan användas som en tillgång och kvalitet vid utveckling av ett områdes identitet, karaktär och arkitektoniska uttryck. Vi vill gärna påminna om att byggarbetsplatsen är också Enköpingsbornas livsmiljö och att den behöver vara trygg, trivsamt och informativ.

FUNKTIONER

Det som byggs i Enköping ska bidra till en blandning av funktioner och verksamheter samt korta avstånd mellan olika målpunkter, underlätta vardagen, möjliggöra resor till fots eller med cykel samt ge en mångfald av människor anledning till att vistas i området. Ett lokalt utbud kan bidra till lägre klimat- och miljöpåverkan genom att resebehov minskar och goda lokala försörjningsvillkor skapas.

BEBYGGELSESTRUKTUR

Det som byggs ska bidra till en sammanhängande struktur där ny och befintlig bebyggelse med tydliga stråk och mötesplatser, ger förutsättningar för ett socialt och rumsligt integrerat sammanhang. Det som byggs ska bjuda på variation i gestaltning, utformning, storlek och användningsområden för att skapa upplevelserika och trivsamma miljöer som Enköpingsborna kan vara stolta över.

SOCIALT VÄRDESKAPANDE

Det som byggs ska bidra till socialt värdeskapande genom till exempel trygghets-, säkerhets och brottsförebyggande åtgärder, välmående och trivsel, tillgänglighet för personer med funktionsvariationer, ökade försörjningsmöjligheter (främst för personer som bor eller verkar i området/kommunen) samt ett hållbart lokalt företagande. Ett tips är att använda handboken "Botryggt 2030".

CIRKULÄR EKONOMI

I Enköping vill vi skapa förutsättningar för cirkulär konsumtion och kretslopps-baserade system. Detta ska tillämpas under planerings- och byggskedet, såväl som i drift och förvaltning. I byggprojekt vill vi se att det ingår en strategi för cirkulär ekonomi baserat på lokal produktion, förnybara resurser, delande, minskat avfall och återbruk. Det som byggs ska bidra till att i Enköping ska det finnas tillgång till ett hållbart och cirkulärt utbud till framtida boende och verksamma.

Vi vill se att byggmaterial värderas och väljs utifrån funktion, cirkuläritet och klimatavtryck. Spill och avfall inkluderas i beräkningen av byggnadens klimatkalkyl. Vi vill se att farliga ämnen fasas ut i byggvaror och främjar därmed möjligheterna till cirkuläritet.

Vi vill att byggaktörer arbetar för att minska klimatpåverkan av grundläggningen och masshanteringen och ska agera för att minska spill i varje skede samt det totala byggavfallet som uppkommer genom att ställa krav och följa upp per projekt och dess sluthantering, exempelvis förbränning, återbruk och deponi.

Vi vill se att avfallstjänster utvecklas och förbättras som gör det lättare att materialåtervinna och återbruka.

LJUD

En närmiljö med låga bullernivåer är viktigt för människors hälsa och välbefinnande. Att skapa hälsosamma miljöer för alla, med acceptabla bullernivåer är viktigt för att undvika ojämlik miljöexponering och för att skapa en långsiktigt säker livsmiljö.

Byggaktören ska säkerställa åtgärder för att motverka störande ljud och att bidra till positiva ljudupplevelser för en hållbar stadsmiljö.

MILJÖ- OCH HÄLSOFARLIGA ÄMNEN

Att sanera och undvika miljö- och hälsostörande ämnen bidrar till hälsosamma och säkra miljöer. Byggaktören ska göra val av produkter och material så att spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen till luft, vatten och mark undviks. Det skapar även förutsättningar för goda arbetsvillkor genom leverantörsleden, och en god arbetsmiljö i produktions- och byggskedet samt en hälsosam miljö under driftskedet.

KOMMUNALA STYRDOKUMENT

- Bostadsförsörjningsprogram
- Avfallsplan
- Handlingsplan för barnkonventionen
- Kulturpolitiskt program
- Trygghets- och säkerhetspolicy

**Klimatsmarta
och attraktiva
lösningar**

Bild: Enköpings kommun

Mobilitet

Persontrafik orsakar mest koldioxidutsläpp i staden.

Persontrafik orsakar mest koldioxidutsläpp i Enköping. Då koldioxidutsläpp lagras i atmosfären och driver på den globala temperaturökningen är det av yttersta vikt att vi minskar transporterernas klimatpåverkan.

Enköping ska därför stå för klimatsmarta och attraktiva lösningar för mobilitet och transport. Det gör vi genom att ställa om till fossilfria och hållbara transporter. Vi vill se attraktiva miljöer och stråk för gående och cyklister samt klimatsmarta mobilitetstjänster. Människor och varor ska transporteras på smartare sätt.

DE MEST BETYDELSEFULLA REDUKTIONSPOTENTIALERNA

- Ställ krav på leverantörens transporter
- krav på klimateffektiva transporter vid upphandling
- Ökad andel förnybara bränslen i lätta och tunga fordon
- Ökad andel fossilfria fordon
- Fler laddplatser för el-bilar
- Kollektivtrafik, parkerings- och cykelåtgärder
- Mobilitetstjänster - tjänsteutveckling.
- Främja delande och nya resurseffektiva modeller.
- Ny ytanvändning och minskning av p-tal.
- Elektrifiering

INRIKTNINGAR UNDER MOBILITET

- Hållbara färdsätt
- Hållbara transporter

Bilden nedan visar Enköpings trafikslagsprioritering från kommunens trafikstrategi. All planering och utveckling av transporter i Enköpings kommun ska utgå från Trafikstrategin. Det övergripande målet i Trafikstrategin är att "hållbara transporter ska vara en norm när staden växer". 2030 ska hälften av transporterna i staden ske med gång, cykel och kollektivtrafik, till 2040 ska det vara två tredjedelar. För att skapa ett hållbart transportsystem har Enköping en tydlig prioriteringsordning där gång och cykel prioriteras framför privat bilanvändning.

HÅLLBARA FÄRDSÄTT

Resor till fots, med cykel eller kollektivtrafik är resurssnåla, vilket i sin tur bidrar till lägre klimat- och miljöpåverkan.

Detta ska beaktas tidigt i projektet avseende läge, samspelet mellan kringliggande verksamheter, bostäder eller service. Projektet ska verka för korta pendlingsavstånd med hållbara färdmedel.

Hållbara färdsätt vid nybyggnation i Enköping innebär också åtgärder inom infrastruktur för att ge hållbara färdmedel ökat utrymme. Parkeringsplatser upprättas i lågt antal. Bilparkeringar kan samlokaliseras i mobilitetsanläggningar där parkeringsavgift är separat från bostadskostnaden. Mobility management-åtgärder underlättar och främjar det hållbara resandet.

Mobilitetstjänster ska vara lättillgängliga, väl integrerade i stadsbilden och omsorgsfullt utplacerade. I Enköping ska bostäder även utformas för att underlätta att jobba hemifrån. I projekt vid bostadsområden ska även övervägas upprättande av gemensamhetslokaler som kan samnyttjas som kontor under dagtid, och för annan verksamhet under kvällstid.

Hållbara resealternativ ska uppmuntras genom initiativ, exempelvis att som del av hyran tillhandahålla UL-kort för kollektivtrafik eller prenumeration i områdets bilpool. Laddmöjligheter ska prioriteras. Enköping eftersträvar att utrusta kommunen med fler laddmöjligheter än vad lagen anger.

EXEMPEL PÅ MOBILITETSÅTGÄRDER KAN VARA:

- Delade fordon, exempelvis olika former av fordonspool
- Leveransskåp för att effektivisera leveranser till samma plats. Skåpen kan vara utrustade med kylutrymmen, så att även matvaror kan levereras
- Arbetshubb, som med digitaliseringens förutsättningar kan minska behov av arbetsresor
- Mobilitetstjänster
- Micromobilitetstjänster
- Skapa förmåner för de som väljer att resa hållbart

HÅLLBARA TRANSPORTER

För att minska miljöbelastningen och öka effektivitet och tillgänglighet för alla ska hållbara färd sätt och hållbara logistiklösningar främjas i alla skeden.

Byggaktören ska säkerställa hållbara avfallstransporter, leveranser och godstransporter. Det kan bland annat handla om att minska antalet tyngre fordon samt utforma området så att andra fordonstyper för godsleveranser, exempelvis små elfordon och cykellogistik, främjas. För detta behöver även utformning av lastplatser beaktas.

I utbyggnadsetapperna ska byggaktörer planera, kravställa och följa upp transporter till och från byggarbetsplatsen.

Vi ser en stor potential till att samarbeta i branschen för att främja en utveckling som innebär att det totala transportbehovet successivt kan minska, bland annat genom att utreda effektivare logistik, samtransport, klimatsmarta byggmaskiner, delningstjänster, högre industrialiseringsgrad och andra mobilitetslösningar.

KOMMUNALA STYRDOKUMENT

- Trafikplan
- Gång och cykelplan
- P-normen
- Mobility management-plan (förväntas antas 2025)

Effektivare resurs- hushållning och minskade utsläpp

Bild: Enköpings kommun

Energi

Det som byggs i Enköping ska ha minimerad klimatpåverkan och hög resurseffektivitet.

Ni som byggaktör behöver tydligt bidra till en klimatneutral bygg- och anläggningssektor 2030. För att nå ambitionerna inom energiområdet behöver Ni bland annat arbeta för effektivare resurshushållning och för minskade utsläpp av växthusgaser.

Behovet av energi kan minskas genom att optimera byggnadsvolymer, orientering och klimatskal samt genom att välja energisnåla tekniska system och förnyelsebar energi. Det är därför viktigt att aktören har en god målbild och en CO2-budget kopplat till sitt projekt.

Vi vill gärna se att Ni gör livscykelberäkningar i tidiga skeden, och återkommande gör anpassningsåtgärder genom hela byggprocessen för att takta bättre mot klimatneutralitet. I vissa fall kan det behövas klimatkompensationsåtgärder för utsläpp kopplade till byggprocessen.

Vi ser gärna att Ni arbetar aktivt med klimatstyrning, och vid behov tar hjälp av en klimatsamordnare med helhetsansvar för att driva en effektiv process genom hela projektet. Samordnaren bör säkerställa genomförandet av analyser och beräkningar samt att en klimathandlingsplan tas fram.

INRIKTNINGAR UNDER ENERGI ÄR:

- Minimal klimatpåverkan och hög resurseffektivitet
- Energisystem med låg klimatpåverkan
- Goda ljusförhållanden

MINIMAL KLIMATPÅVERKAN OCH HÖG RESURSEFFEKTIVITET

Byggnader ska vara klimatoptimerade genom val av material och utformning. Förnybart/ cirkulerat byggmaterial vid all byggnation ska prioriteras. Vi ser gärna att krav ställs på ökad andel återanvända, återvunna och förnybara, resurseffektiva och klimatneutrala material. Grund och stomme utgör i regel den största klimatbelastningen i en byggnad. Beslut om material fattas ofta i tidigt skede. Trä och klimatförbättrad betong är två sätt att sänka klimatpåverkan betydligt.

Vi vill att byggaktörer inkluderar klimatberäkningar i affärs- och projektbeslut, i enlighet med Boverkets vägledning för LCA – livscykelanalys.

Vi vill att det görs tre klimatberäkningar/kalkyler under byggprocessen:

- en första klimatberäkning i tidigt skede (förstudie-programhandling) inför val av stomme
- en uppdaterad klimatberäkning under projekteringen (systemhandling)
- en slutgiltig klimatberäkning, klimatdeklaration, som speglar den uppförda byggnaden (bygghandling)

KLIMATSTYRNING

Systemgräns för beräkningar mot lägre klimatpåverkan från byggprojekt är i dagsläget samma som Boverkets klimatdeklaration, men vi välkomnar byggaktörer som har mer ambitiösa systemgränser. Vi välkomnar även byggaktörer som har lägre gränsvärden för inbyggd klimatpåverkan för sina projekt än Boverkets klimatdeklaration.

Gränsvärden som deklarerats ska uppnås utan balansering av utsläpp.

Det är viktigt att byggaktören kan visa vilka åtgärder som vidtagits för att minska klimatpåverkan under byggprocessen.

ENERGISYSTEM MED LÅG KLIMATPÅVERKAN

Då byggnader har en lång livslängd är det väsentligt att de utformas för ett lågt energibehov. Det är också angeläget att snabba på energieffektiviseringen av befintlig bebyggelse om klimatmålen ska kunna nås.

Klimatpåverkan från energianvändning och energiproduktion ska minimeras. Även energi- och effektbehovet behöver minimeras, och möjligheter till laststyrning/ökad flexibilitet ska tas tillvara.

Projektet ska utgå från ett systemperspektiv där energiproduktion, distribution, lagring, flexibilitet, byggnader och andra anläggningar fungerar optimalt i sitt sammanhang i syfte att använda så lite energi och så låg effekt som möjligt med hänsyn till dygns- och årsvariation.

GODA LJUSFÖRHÅLLANDEN

Goda ljusförhållanden ska säkerställas genom väl planerad belysning samt god tillgång till dagsljus och direkt solljus för att värna urbana kvaliteter och hälsa. Detta gäller såväl byggnader, gårdar som olika platser – för människor och djur.

God tillgång till dagsljus och solljus ger förutsättningar för god hälsa och välbefinnande, samt resurshushållning eftersom naturligt ljus kan minska behovet av belysning. En väl planerad belysning är trygghets- och stämningsskapande och skapar hög nyttjandegrad av olika miljöer.

KOMMUNALA STYRDOKUMENT

- Klimatstrategi (förväntas antas under 2025)
- Energiplan (uppdaterad energiplan förväntas antas 2025)

**Biologisk mångfald,
en grund för alla
ekosystemtjänster**

Bild: Enköpings kommun

Ekosystem

I Enköping samspelar människa och natur för levande och resilienta stadsdelar.

Genom att värna befintlig natur samt grön- och blåstruktur och skapa förutsättningar för nya ekosystem kan Enköping bli en robust, anpassningsbar och motståndskraftig stad, väl rustad för att klara framtidens klimatutmaningar. Enköping är känt för att vara Parkernas stad. Det anseendet är vi stolta över, och vill fortsatt värna om.

INRIKTNINGAR UNDER EKOSYSTEMTJÄNSTER

- Grönstruktur
- Klimatanpassning
- Hållbar vattenhantering
- God luftkvalité

GRÖNSTRUKTUR

I Enköping ska befintlig natur och gröna strukturer bevaras och utvecklas i så stor utsträckning som möjligt. Vi vill att Ni bidrar till att skapa förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv, den biologiska mångfald som är en grund för alla ekosystemtjänster.

Detta ska vara utgångspunkten i så väl tidig planering som i framtagande av bygglovsunderlag och situationsplaner samt följas upp i genomförandeskedet.

Att behålla och utveckla den biologiska mångfalden innebär att naturmiljön inte påverkas negativt. Den biologiska mångfalden är viktig för att ekosystemen, och i förlängningen samhället, ska vara resilienta. Genom att värna och utveckla biologisk mångfald, ekosystemtjänster och grönstruktur kan negativ miljöpåverkan undvikas. Vi vill att Ni planerar tillägg av grönska och vatten i smarta lägen, utifrån omgivningens grönblå strukturer, för att främja ett helhetligt och finmaskigt nät av grönska och vatten. Vi vill att Ni planerar för åtgärder för att bevara, skydda och stärka biologisk mångfald, naturvärden och spridningssamband i samband med områdesutveckling.

Befintlig grönstruktur som exempelvis uppvuxna träd och viktiga ekologiska spridningsvägar ska vara utgångspunkt i planering och bygglov. Principen "3-30-300" ska vara ett riktvärde för planering inom Enköping. Den innebär att alla ska kunna se minst tre träd från sin bostad, skola och arbetsplats. Varje stadskvarter ska ha minst 30 procents krontäckningsgrad (mättet krontäckningsgrad talar om hur stor del av en yta som skuggas av trädkronor). Alla invånare ska ha max 300 meter till ett grönområde. Det ska planeras för god tillgång till vardagsnära natur för rekreation och rörelse.

Om projektet skulle inkludera borttagande av befintlig grönstruktur ska det basera sig på en analys av grönstrukturens kvalitet, funktion och

betydelse för omgivande grönstruktur. Motiven till eventuell borttagning ska redovisas och en kompensationsplan för hur grönstrukturen på annat sätt kan utvecklas ska tas fram.

KLIMATANPASSNING

Byggaktören ska rusta projektet och dess planerade användning för de utmaningar som en ökad uppvärmning för med sig samt minska sårbarheten för klimatrelaterade risker, såväl akuta som långvariga. Det innebär att man behöver göra en klimat- och sårbarhetsanalys samt åtgärder för klimatanpassning och att justera dessa vid behov.

Byggprojekten ska som minst redovisa klimatscenario baserade på IPCC:RCP 8,5. Vill projekten använda underlaget i vidare byggnadscertifiering och kopplat till EU-taxonomin rekommenderas analyser på fler klimatscenario (RCP 2,5, RCP 4,5, RCP 6,5 och RCP 8,5).

All ny- och ombyggnation ska säkerställa att bebyggelse och infrastruktur vid extrem nederbörd (upp till 100-årsregn) idag eller i framtiden inte riskerar översvämning, vilket kan leda till allvarliga skador.

HÅLLBAR VATTENHANTERING

Ett resurseffektivt användande av vatten minskar energiåtgång, och därigenom även klimat- och miljöpåverkan, och bidrar till resurshushållning. Det innebär bland annat att byggnader behöver projekteras, byggs och förvaltas för en robust, miljö- och hälsomässigt tillförlitlig och resurseffektiv vattenförsörjning och avloppshantering. Att genomföra mark- och vattenarbeten under vissa tider på året kan medföra risk för miljöpåverkan. Planering för genomförandet av markarbeten bör stämmas av med ekolog för att säkerställa att arbeten görs vid en tid då vattnet är minst känsligt.

Dagvatten är en resurs, och ska tillvaratas som en sådan. Öppna dagvattenlösningar förespråkas, i form av exempelvis BGG-system som fördröjer, renar och förgyller. Dagvatten ska alltid hanteras i linje med Enköpings dagvattenplan.

Vatten har ekologiska och biologiska värden. Vi vill se att en naturvärdesinventering utförs (samordnas med ovan grönstruktur) och att det planeras för åtgärder för att bevara, skydda och stärka biologisk mångfald, naturvärden och spridningssamband i vatten före och efter exploatering.

GOD LUFTKVALITÉ

Med hjälp av växtlighet ska luftmiljön i Enköpings utomhusmiljöer bidra till positiva upplevelsevärden. Tillgång till ren luft är viktigt för hälsa och välmående för såväl människor som för flora och fauna. Luften, och de dofter den för med sig, kan förstärka upplevelsen av Enköpings olika platser i positiv bemärkelse.

Minskade luftföroreningar ger också mindre miljöpåverkan eftersom föroreningar bland annat bidrar till försurning och övergödning.

Byggprojektet ska uppnå miljökvalitetsmålen för luft och genom anpassning av bebyggelsestruktur och andra åtgärder skapa goda förutsättningar för att uppfylla miljökvalitetsmålen i hela området.

KOMMUNALA STYRDOKUMENT

- Dagvattenplan
- Vattenskyddsföreskrifter
- VA-plan

Bild: Freepik

Enkät för byggaktör

För Er som avser att driva byggprojekt i Enköping.

Nedan finns en enkät som Ni fyller i om Ni avser att driva ett byggprojekt i Enköping. Svaren är ett underlag för kommande dialoger och samarbeten. Frågorna baseras på vad som står i denna vägledning.

Enkäten fylls i antingen i samband med initiering av projekt i Enköping eller inför kommande avtal. Svaren anger ambitionerna med Ert projekt. Enkätunderlaget används sedan som diskussionsunderlag tillsammans med mark- och exploateringsavdelningen genom planeringskedet.

Enkäterna fås även i wordformat på begäran. Spara ner den på Er dator och fyll i den digitalt. Tänk på att spara filen med fastighetsbeteckningen samt Ert projektnamn som filnamn så underlättar du för hanteringen framöver.

Ifylld enkät, frågor eller om Ni vill bolla funderingar skicka till:

exploatering@enkoping.se

ERT TEAM OCH HÅLLBARHETSERFARENHETER

- 1 Vad har Ni som organisation för hållbarhetsambitioner?
- 2 Vad är Er affärsidé inför en etablering i Enköping?
- 3 Hur kan Ni bidra till vår vision "Klimatneutrala Enköping 2030"?
- 4 Kan Ni påverka och aktivt arbeta med kommunens inriktningsmål gällande hållbarhet? Finns inriktningsmål som projektet eventuellt inte kan påverka? Om ja – vilket/vilka, och varför?
- 5 Miljöcertifierar Ni Era byggnader? Om ja - med vilken certifiering? Bifoga referensprojekt med beskrivning av certifiering, process och lärdomar.
- 6 Har ni erfarenhet av att arbeta enligt Citylabs manual 4.0? Om ja - beskriv projektet, process och lärdomar.
- 7 Vilka avser Ni ska ingå i Ert team för projektet, dvs. leverantörer och underkonsulter?
- 8 Vilka styrkor har Ert team som relaterar till hållbarhet?
- 9 Hur arbetar Ni med Era leverantörskedjor? Ställer Ni t.ex. krav på ISO-certifiering eller utför Corporate Sustainability Due Diligence?
- 10 Vilka nyckeltal använder/planerar Ni att använda för att följa upp Ert företags årliga hållbarhetsutveckling och prestation?
- 11 Hur kan vår kommun och Ert företag samverka kring att söka finansiering för projektet?

LIVSMILJÖ

- 12 Vilka målgrupper i samhället kommer Ni vända Er till genom projektet?
- 13 Hur bidrar projektet till ett förbättrat utbud av mötesplatser, bostäder, service, kultur, lärmiljöer, fritidsaktivitet och rekreation för olika målgrupper?
- 14 Har Ni några tankar kring att anställa lokala invånare utanför arbetsmarknaden under projektet och byggskedet?
- 15 Hur planerar Ni att säkerställa/ge förutsättningar för god och hållbar förvaltning?

MOBILITET

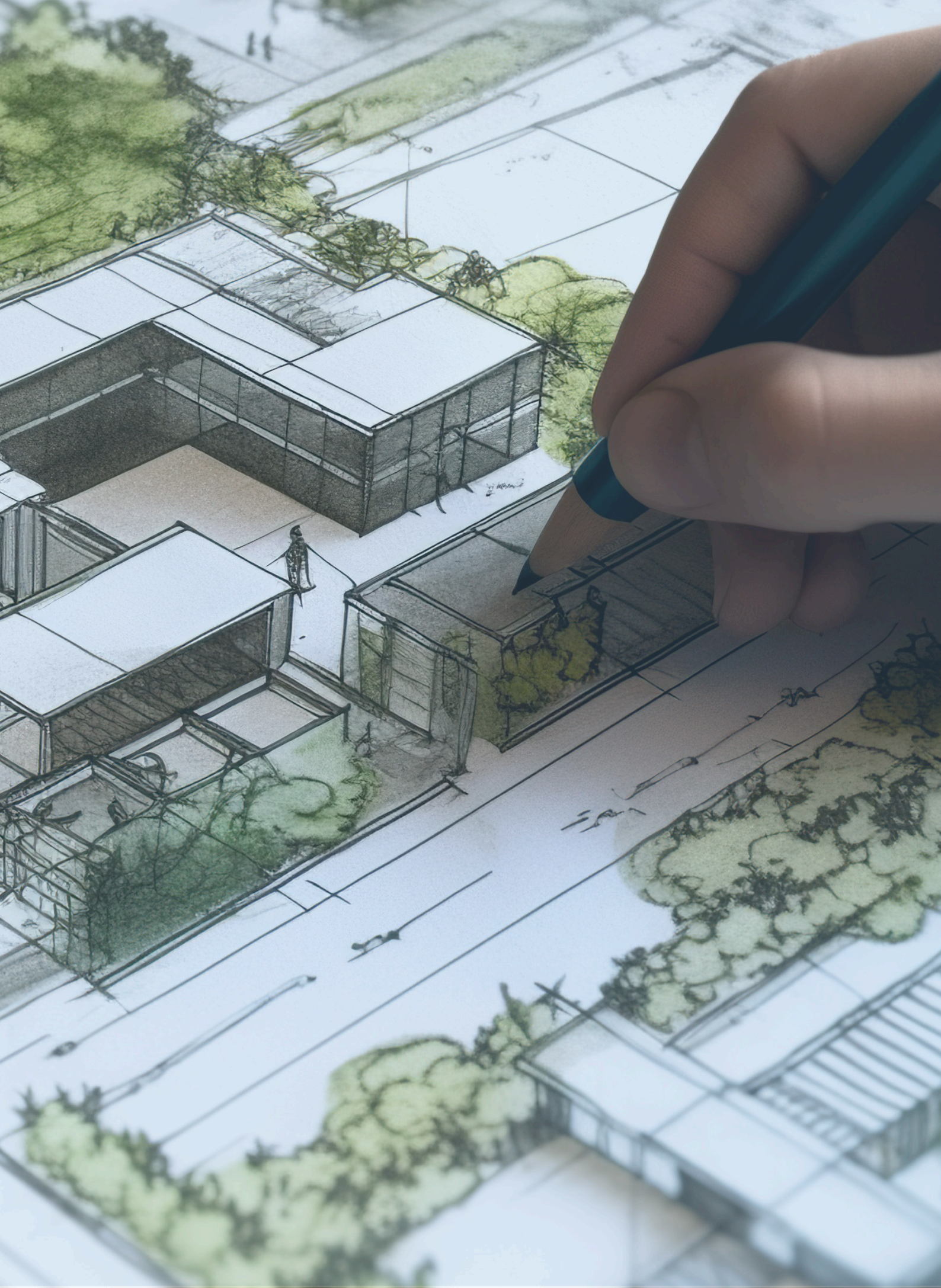
- 16 Vilka åtgärder föreslår Ni för att främja hållbar mobilitet genom projektet?
- 17 Hur avser ni att arbeta med att säkerställa hållbara och energieffektiva transporter inom ramen för Ert projekt?

ENERGI

- 18 Kommer projektet arbeta för en minskad klimatpåverkan under genomförande och driftskede? Om ja – hur?
- 19 Avser Ni att ta fram en målbild och en CO2-budget kopplat till Ert projekt. Om ja, hur avser Ni i så fall att arbeta för att säkerställa att budgeten och målen återföljs genom byggnadens alla livscyklar?
- 20 Kommer projektet inkludera återbrukat material, cirkulära resursflöden och en cirkulär ekonomi? Om ja – hur?

EKOSYSTEMTJÄNSTER

- 21 Kan projektet förhindra att viktiga värden går förlorade vid exploatering? Exempelvis naturvärden, kulturmiljöer, sociotoper och jordbruksmark. Om ja – hur?
- 22 Hur kommer ni bidra Ni till ökad biologisk mångfald genom projektet?
- 23 Inkluderar projektet ekosystembaserade lösningar för t.ex. dagvattenhantering, bullerdämpning och temperaturreglering? Om ja – hur?

KONTAKTA OSS

Vill Ni etablera Er i Enköping tar Ni kontakt med:

exploatering@enkoping.se

naringsliv@enkoping.se

**ENKÖPINGS
KOMMUN**